

VI VILL HA
RÄTTVISA

VI VILL HA
RÄTTVISA

Fatta historia

lärarhandledning

FATTA HISTORIA

Om serien

Fatta historia är en introduktion till högstadiets historieundervisning där språket är anpassat för elever som inte har svenska som modersmål. Serien riktar sig främst till dem som inte har bott så länge i Sverige och möjliggör därför även ett ämnesövergripande arbete inom svenska som andraspråk.

Programledaren Arantxa Álvarez och olika ungdomar utforskar tillsammans historien på ett lekfullt sätt. De klär sig i tidsenliga kläder, äter maten som människorna åt förr och provar på olika epokers livsstilar. Fakta förklaras med animerade inslag: tecknad grafik med kartor, tidslinjer och årtal med ett extra fokus på ord och begrepp. Serien spänner över tiden från flodkulturerna fram till efterkrigstiden.

Fatta historia består av åtta avsnitt som är cirka 15 minuter långa. Programmen finns också i en kortversion som består enbart av de animerade delarna.

- Flodkulturer: flodkulturernas uppkomst, Mesopotamien, fornegyptiska riket
- Romarriket: romarrikets uppgång och fall samt vardagsliv
- Medeltid och stormaktstid: medeltiden, Gustav Vasa, stormaktstiden
- Upplysningen: upplysningsidéerna och dess effekter
- Från frihetstid till industrialism: frihetstiden, industrialismen, den stora utvandringen
- Första världskriget: orsaker, upptakt och krigsutbrott, krigets förlopp, freden
- Andra världskriget: mellankrigstiden, krigets förlopp, krigets konsekvenser
- Efterkrigstiden: kalla kriget, koloniernas frigörelse, de svenska rekordåren

Målgrupp

Språket i Fatta historia är anpassat för de elever som inte har svenska som modersmål. Programmen kan användas både i introduktionsklass och i ordinarie klass och kopplar även till det centrala innehållet i ämnena historia samt svenska som andraspråk. Programmen lägger stor vikt vid ett enkelt språk med ordkunskap och begreppsförståelse i fokus.

Serien kan med fördel användas för alla högstadielever som ett sätt att repetera fakta eller få översikt över historiska skeden. Vissa avsnitt passar även utmärkt på mellanstadiet. Programmen fungerar också bra för nyanlända elever på gymnasiet, som ett sätt att närma sig historieämnet och samtidigt träna svenska.

Ämneskopplingar

Fatta historia följer högstadiets kursplan med ett tillägg från mellanstadiet om svensk historia. Serien kopplar också till delar av det centrala innehållet i svenska som andraspråk. Det ligger dessutom nära till hands att använda serien ämnesövergripande med geografi.

Längst bak i den här lärarhandledningen listas kopplingarna till Lgr11.

Om lärarhandledningen och arbetsbladen

Den här lärarhandledningen är tänkt att användas tillsammans med det arbetsblad som hör till varje avsnitt. Arbetsbladen riktar sig direkt till eleverna. Du som lärare avgör förstås vilka, och i vilken ordning, uppgifterna i arbetsbladen görs. Det kan vara en god idé att låta eleverna göra ordlistan och faktafrågorna parallellt. Då kan de fylla i ord och få direkt användning av orden i ett sammanhang.

Innan ni tittar

KARTOR OCH TIDSLINJER

Förutom utmaningen att lära sig historia på ett nytt språk, kan många elever vara ovana att tänka abstrakt och att använda kartor och tidslinjer och förstå årtal. Det finns många som behöver träning i att förstå dessa redskap. Det kan därför vara en bra idé att först gå igenom begreppen karta, årtal och tidslinje samt att öva på hur de ska användas och varför. Ibland behövs mycket arbete för att dessa begrepp ska sätta sig.

Diskutera vad en karta och en tidslinje är. Hur används de?

Låt eleverna bekanta sig med såväl topografiska och tematiska som historiska kartor. Använd gärna Google Earth eller liknande.

Innan ni börjar tittar kan man låta eleverna sätta ut centrala händelser i historien samt geografiska namn som nämns i serien på en tidslinje. Detta kan hjälpa eleverna att få förförståelse och överblick vilket gör det lättare att ta in ny kunskap i ämnet.

SPRÅKTRÄNING

Varje arbetsblad innehåller en ord- och begreppslista. Gå igenom den innan ni tittar på programmet, och låt gärna eleverna träna på orden lite extra. Då kan eleverna lättare hänga med i programmet.

BRAINSTORMA

Vad känner eleverna till om temat sedan tidigare? Det kan vara bra att först ge alla en grund då en grupp kunskapsnivåer ofta skiljer sig åt. Prata därför om programmet innan ni tittar så att eleverna är förberedda på innehållet. Fantisera om hur det var att leva på den tiden. När i tiden skedde det? Vad hände innan? Vad hände efter? Var i världen hände detta? Gör gärna en tankekarta som eleverna kan fortsätta att fylla i efter att de har sett programmet.

När ni ser programmet

DELA UPP OCH UPPREPA

Varje program är indelat i mindre faktaavsnitt. Det innebär att du kan välja att låta eleverna se hela programmet på en gång eller dela upp det i kortare delar. Med en uppdelning skapas utrymme för diskussion, förståelse och reflektion. Se gärna faktaklippen flera gånger så att eleverna får chans att låta information och språk sjunka in. Träna begreppen mellan visningarna och titta sedan igen.

Efter programmet

REPETERA

Låt eleverna arbeta med arbetsbladen till respektive avsnitt och diskutera gärna svar och formuleringar i storgrupp/helklass. Vissa övningar passar bra för enskilt arbete, medan andra passar bättre att göra i par eller mindre grupper. Det kan vara bra att låta elever med samma modersmål arbeta ihop, så att de kan hjälpa varandra att förstå. Men när ni har fokus på språkträning kan det ibland vara nyttigt att bilda arbetsgrupper där eleverna talar olika modersmål.

Att diskutera det som man har sett är bra repetition, samtidigt som det förstås främjar språkinläringen.

ARBETA MED DE ANIMERADE

DELARNA I PROGRAMMEN

Varje avsnitt innehåller flera animerade faktaavsnitt. Dessa kan eleverna med fördel också titta på separat, för att fokusera extra mycket på historiska fakta. Dessa klipp passar mycket bra i ordinarie historieundervisning. Fatta historia finns som kortversion med enbart de animerade delarna.

ARBETA MED SPRÅKET

Varje arbetsblad innehåller en lista med ord och begrepp som programmet. Det finns även några tomma rader där eleverna kan

skriva in egna ord som de behöver lära sig. Arbeta gärna med att göra egna ordlistor också.

Arbeta förslagsvis så här med ordlistorna:

Alla ord står i grundform. Låt eleverna böja verben, göra om singular till plural, sätta en/ett framför substantiven, sortera orden i ordklasser etc. De kan även bygga meningar av orden. Uppmana eleverna att försöka få med några av orden när de skriver svar på faktafrågorna.

Det finns flera olika gratisprogram på nätet där eleverna kan skapa egna korsord och ordflåtor av ordlistorna. Det kan vara en rolig utmaning att både skapa egna samt lösa varandras.

ARBETA MED HISTORISKA PERSONER

Varje arbetsblad innehåller en uppgift där eleverna arbetar med de personer som förekommer i programmet samt även några andra kända och fiktiva personer från perioden. Dessa personer finns också som personkort längst bak i den här lärarhandledningen. Det är tänkt att varje kort ska ha ett porträtt på personen i fråga. Du som lärare väljer om eleverna fixar detta själva, eller om du förbereder korten med det innan. Till de fiktiva personernas porträtt kan man använda generella bilder från den tiden eller så kan man rita egna! Dessa kort skrivs ut. Förslagsvis kan de även lamineras om ni vill använda dem flera gånger.

ANVÄND FÖRSLAGSVIS KORTEN SÅHÄR:

- Rollspel.
- Spela memory, för repetition.
- Ta reda på mer information om personen. Diskutera hur deras liv kan ha varit och hur de kände kring olika saker.
- Sätt upp personkortet på en gemensam tidsaxel och träna kronologi med hjälp av dem.
- Man kan låta personer från olika epoker "mötas" för att träna på att se sa-

ker ur olika perspektiv.

Vad skulle Hammurabi tyckt om rättsväsendet på medeltiden i Sverige?

Vad skulle Charlie Chaplin och Gustav III ha haft gemensamt?

(En sådan övning kräver dock att eleverna har koll på när personerna verkligen levde och hur många år det var mellan deras respektive liv!)

OBS!

Flera personer i programmen är fiktiva personer och arbetet med dem är tänkt att visa hur "vanliga" människor levde under perioden. Förklara för eleverna vad en fiktiv person är och varför de används i historiska berättelser. Det anknyter till kunskapskravet om förståelse för människors liv och situation.

Förklara även för eleverna att alla personer i arbetsbladen och på korten inte är med i programmen, i det här materialet har vi lagt till några fler.

ARBETA MED TID OCH RUM

Låt eleverna göra en egen tidslinje över all historia de har bekantat sig med under programserien. Försök få med så mycket som möjligt och låt dem gärna fylla på med ytterligare fakta.

Använd en världskarta, eller gärna en blindkarta där enbart ländernas gränser är synliga. På denna karta fyller eleverna i de länder och riken som nämns i programserien. Vilka områden blir markerade? Blir några av dem markerade flera gånger? Varför är det så tror du? Vad finns här idag?

DISKUTERA

Diskutera gärna frågorna i mindre grupper och sammanfatta sedan i helklass.

I varje program frågar programledaren ungdomarna saker som vad de tycker om att bo i Sverige, hur de gillar svenska språket och om de gillar historia. Ställ gärna samma frågor till dina elever som en bra utgångspunkt för igenkänning och för att få

igång diskussioner i klassen. Ställa gärna frågor som Varför vi läser historia? och Vad kan vi lära oss av detta ämne?

Låt eleverna diskutera olika personers politik och olika historiska skeenden. Uppmana dem att motivera sina svar! Några exempel på frågor:

Vad tycker du om Konfucius lära?

Vad tycker du om Hammurabis lag?

Skulle den fungera idag?

Är det bra eller mindre bra att en kung eller drottning ska kunna styra ett land?

Hur tror du att det var att leva på denna tid? Huvudpersonerna kommer från olika samhällsklasser och har olika egenskaper, hur tror du att deras liv såg ut?

FÖRDJUPNING

Det finns ju förstås gott om material för fördjupning i historia. För 1900-talets historia kan Forum för levande historia vara ett bra stöd.

Studiebesök är alltid bra för att konkretisera miljöer och se hur historien märks idag. Undersök om det finns museum, slott, ruiner, stadskvarter och så vidare i ert närområde!

Kopplingar till kursplanerna i historia och svenska som andraspråk

HISTORIA

I årskurs 4–6

NORDEN OCH ÖSTERSJÖRIKET SVERIGE, CIRKA 1500–1700

- Den svenska statens framväxt och organisation.
- Det svenska Östersjöriket. Orsakerna till dess uppkomst och vilka konsekvenser det fick för olika människor och grupper runt Östersjön. Migration till och från området samt inom det svenska riket.
- Reformationen och dess konsekvenser för Sverige och övriga Europa.

- Vad historiska källor, till exempel brev och andra dokument, kan berätta om likheter och skillnader i levnadsvillkor för barn, kvinnor och män jämfört med i dag.

ÖKAT UTBYTE OCH JORDBRUKETS OMVANDLING, CIRKA 1700–1850

- Den stora folkökningen samt dess orsaker och konsekvenser för olika människor och grupper.
- Framväxten av parlamentarism, partiväsen och nya lagar i Sverige.
- Vad historiska källor, till exempel dagböcker och arkivmaterial, kan berätta om Sveriges historia och om likheter och skillnader i levnadsvillkor för barn, kvinnor och män.

I årskurs 7–9

FORNA CIVILISATIONER, FRÅN FÖRHISTORISK TID TILL CIRKA 1700

- Jämförelser mellan några högkulturers framväxt och utveckling fram till 1700-talet, till exempel i Afrika, Amerika och Asien.
- Antiken, dess utmärkande drag som epok och dess betydelse för vår egen tid.

INDUSTRIALISERING, SAMHÄLLSOMVANDLING OCH IDÉSTRÖMNINGAR, CIRKA 1700–1900

- Den ökade världshandeln mellan Europa, Asien, Afrika och Amerika.
- Industrialiseringen i Europa och Sverige. Olika historiska förklaringar till industrialiseringen, samt konsekvenser för olika samhällsgruppers och människors levnadsvillkor i Sverige, Norden, Europa och några olika delar av världen. Migration inom och mellan länder.
- Revolutioner och framväxten av nya idéer, samhällsklasser och politiska ideologier.

- Vad historiska källor kan berätta om människors och gruppers strävan att påverka och förbättra sina egna och andras levnadsvillkor. Exempel på detta som uppfinningar, bildandet av fackföreningar och kampen mot slaveri.

IMPERIALISM OCH VÄRLDSKRIG, CIRKA 1800–1950

- Den europeiska dominansen, imperialism och kolonialism.
- Nationalism och olika former av demokrati och diktatur i Europa och i andra delar av världen.
- De båda världskrigen, deras orsaker och följder. Förtryck, folkfördrivningar och folkmord. Förintelsen och Gulag.

DEMOKRATISERING, EFTERKRIGSTID OCH GLOBALISERING, CIRKA 1900 TILL NUTID

- Demokratisering i Sverige. Bildandet av politiska partier och nya folk rörelser som till exempel kvinnorörelsen och kampen för allmän rösträtt för kvinnor och män. Kontinuitet och förändring i synen på kön, jämställdhet och sexualitet.
- Framväxten av det svenska välfärds-samhället.
- Kalla krigets konflikter, Sovjetunionens sönderfall och nya maktförhållanden i världen.

Svenska som andraspråk

I årskurs 4–6

LÄSA OCH SKRIVA

- Hur man använder ordböcker och digitala verktyg för stavning och ordförståelse.

TALA, LYSSNA OCH SAMTALA

- Språkliga strategier för att förstå och göra sig förstådd i skolans ämnen när det egna svenska språket inte räcker till.

- Att argumentera i olika samtalssituationer och beslutsprocesser.
- Muntliga presentationer och muntligt berättande för olika mottagare, om ämnen hämtade från vardag och skola. Stödord, bilder, digitala medier och verktyg samt andra hjälpmedel för att planera och genomföra en muntlig presentation. Hur gester och kroppsspråk kan påverka en presentation.
- Uttal, satsmelodi och sambandet mellan betoning och betydelse.

SPRÅKBRUK

- Språkliga strategier för att minnas och lära, till exempel tankekartor och stödord.
- Ord, symboler och begrepp som används för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter. Ords och begrepps nyanser och värdeladdning.
- Ord och begrepp i skolans ämnen och i vardagsspråk. Synonymer och motsatsord.
- Ords klassificering i över- och underordning, till exempel kläder - tröja.

INFORMATIONSSÖKNING OCH KÄLLKRITIK

- Informationssökning i några olika medier och källor, till exempel i uppslagsböcker, genom intervjuer och via sökmotorer på internet.
- Hur man jämför källor och prövar deras tillförlitlighet med ett källkritiskt förhållningssätt.

I årskurs 7–9

LÄSA OCH SKRIVA

- Ordböcker och digitala verktyg för stavning och ordförståelse.

TALA, LYSSNA OCH SAMTALA

- Språkliga strategier för att förstå och göra sig förstådd i skolans ämnen när det egna svenska språket inte räcker till.

- Att leda ett samtal, formulera och bemöta argument samt sammanfatta huvuddragen i vad som sagts.
- Muntliga presentationer och muntligt berättande för olika mottagare, om ämnen hämtade från skola och samhällsliv. Anpassning av språk, innehåll och disposition till syfte och mottagare. Olika hjälpmedel, till exempel digitala medier och verktyg, för att planera och genomföra en presentation.
- Svenska språkets prosodi och uttalets betydelse för att göra sig förstådd. Olika variationer av talad svenska.

SPRÅKBRUK

- Språkliga strategier för att minnas och lära genom att identifiera nyckelord och föra anteckningar.
- Ord, symboler och begrepp som används för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter. Ords och begrepps nyanser och värdeladdning.
- Ord och begrepp från skolans ämnen och vardagsspråk samt nya ord i språket, till exempel lånord.
- Ordbildning, till exempel avledning med suffix och prefix. Bildspråk och idiomatiska uttryck.

INFORMATIONSSÖKNING OCH KÄLLKRITIK

- Informationssökning på bibliotek och på internet, i böcker och massmedier samt genom intervjuer.
- Hur man sovrar i en stor informationsmängd och prövar källors tillförlitlighet med ett källkritiskt förhållningssätt.

Kopieringsunderlag – personkort

Carl Gustaf Tessin

Voltaire

Galileo Galilei

Montesquieu

Mary Wollstonecraft

**Jean-Jacques
Rousseau**

Carl von Linné

Anders Celsius

John Locke

Kopieringsunderlag – personkort

Olympe de Gouges

Hulda Aronsson

fiktiv person

Du är änka med
döttrarna Ida och
Kristina. Du arbetar
som tvätterska.

Kristina Aronsson

fiktiv person

Du arbetar på
Rosenlunds spinnerifabrik
och är 13 år gammal.

Ida Aronsson

fiktiv person

Du arbetar på
Rosenlunds spinnerifabrik
och är 14 år gammal.

Augusta Lundin

Pavel Morozov

Alvar Johansson

fiktiv person

Du är lykttändare
och tänder stadens
gatubelysning. Det är
fortfarande mest gasljus
i staden och de
tänds för hand.

Vladimir Lenin

Josef Stalin

Kopieringsunderlag – personkort

Raoul Wallenberg

Charlie Chaplin

Irena Sendler

Winston Churchill

Adolf Hitler

Anne Frank

Mahatma Gandhi

Ronald Reagan

Michail Gorbatjov

Kopieringsunderlag – personkort

Anki

fiktiv person

Du är aktiv i
kvinnorörelsen på
1970-talet och jobbar för
jämlighet mellan könen.
Du vill ha "lika lön
och fri abort".